

Marie Antoinetta, francouzská královna, zůstala pro Francouze provždy jen Tou Rakušankou.

zatím nikdo netuší. Do Francie se Marie Antoinetta vydává hned po svatbě s celou družinou. Podle zvyku na hranicích říší proběhlo předání arcivévodkyně, k němuž patří i její povinnost se svléci a nechat na místě vše rakouské, včetně psíka Mopse. Těžké, ale ne tolik, jako když za 22 let nechá ve Francii na popravišti i hlavu. Manželství s Ludvíkem XVI. ani do té chvíle nebylo možné považovat za hnízdečko lásky a štěstí a Antoinetta se snaží z manželství utéct aspoň skrytě. Nejčastějšími útoky jsou ty do náruče jejího milence Axela Fersena, ale i tak jsou jen chabou náplastí. Ovšem bude hůř!

Zastavit se dá, jak víme, i Turek, ale čas, čas ne! A tak i v případě císařovny se hlásí věk a zdraví. Revmatismus, vysoký tlak a srdeční problémy. Marii Terezií je 63

let, když 29. listopadu roku 1780 umírá poté, co se nachladila na lovu bažantů a vážně onemocněla. Celých 15 let čekal Josef II. a jen se díval na figury dramatu *Velmocenská politika*, které hrály tak, jak za jejich nitky tahala maminka. Ve čtyřiceti letech je plný energie jak přetopený kotel. Bude na něm, jak s ní naloží. Takže jakmile se mu po její smrti otevře brána dějin, na nic nečeká a spustí smršť reformních kroků.

Především je třeba oslabit církev a posílit moc císaře. V roce 1781 Josef II. povolí *Tolerančním patentem* více vyznání, čímž zabije více much jednou ranou. Evangelíky na světle božím má pod kontrolou a zastaví emigraci jejich intelektuálních a ekonomických elit. A moc katolické církve? Tu oslabí přirozeně už pouhé působení evangelíků. Co na tom, že evangelické kostely se smí nazývat jen modlitebnami a nesmějí mít zvony, věže či vchody z hlavní ulice. Pevná víra je ani nepotřebuje, ta vstupuje srdcem a zvoní v myslích. Vichřice Josefem přinášených změn ruší trest smrti, nevolnictví i cenzuru. Mění trestní právo, daňový systém, verbování do vojska i školství. Rodí se tajná policie, ale i katastr nemovitostí, centrální úřady s úředními hodinami a síť nemocnic i sociálních ústavů. Během vlády vydá Josef II. 6000 výnosů, takže průměrně dva denně! *Klobouk vzhůru!* Ruší 750 klášterů, které nevyučují či nepečují o nemocné, a z jejich majetku nadále hradí náklady far a diecézí. Na protesty biskupů reaguje zrušením biskupských seminářů na výchovu kněží a nahradí je jedním, státním, nad nímž má dohled. *Basta fidli!*

Obliba císařského majestátu je úměrná i jeho bystrým postřehům a vtipnosti. Jak se Vídeň bavila, když po otevření zahrad Prátru pro veřejnost si šlechta stěžovala, že na procházce již není jen mezi sobě rovnými. Josef II. odpověděl ironickým bonmotem: *Kdybych já chtěl být mezi sobě rovnými, musel bych na procházku chodit do Kapucínské krypty*, čímž měl na mysli císařskou hrobku. Když byl v jednom z pařížských salonů v roce 1776 dotázán, co si myslí o právě zvítězivší americké revoluci, utrousil jen: *Já jsem royalista z povolání*. Zvláště v českých zemích si císař držel pozici dnešní rockové hvězdy. Důkazem, jak svou popularitu dokázal snadno zvyšovat, je pamětní deska v moravských Slavíkovcích, kde Josef II. údajně pomohl místnímu sedlákovi vyorat brázdu. *To je volební kampaň!* O popularitě Josefa II. vypovídají i stovky dalších historek. Vzpomeňme jen, jak na císaře a jím darovanou zlatku vzpomínala celý život stará Novotná! Že ji neznáte? Ale jo! Magdalena Novotná... dcera tesaře Čudy z Křovic u Dobrušky... Pořád nic? Tak jinak! Babička Boženy Němcové! No, to to trvalo! V Čechách i na Moravě Josef II., stejně jako prastrýc Josef I., podporuje stavby pevností i vylepšení těch existujících. Terezín, Leopoldov, Josefov, Olomouc a další, které mají utvořit z českých zemí hráz proti nepříteli v budoucích rakousko-pruských válkách.

Císařovna Marie Terezie Habsbursko-Lotrinská, tak jak ji známe.

Tolerenční patent Josefa II. z roku 1781 bezesporu otevřel v Rakousku dveře pokroku.

Nejen tyto respekt budící objekty připomínají složitou dobu začátku vlády Marie Terezie. Osud řady výjimečných osobností jsme vytěsnili z paměti sami. Kdo z těch, kteří si notují: *Generál Laudon jede skrz vesnici, generál Laudon jede skrz ves*, ví, že nejde o fiktivní postavu? Celé jméno velkého vojevůdce zní vznešeněji, Ernst Gideon von Laudon, a jeho nejslavnější činy jsou spojeny mj. i s obranou Olomouce v roce 1758. Jeho životní příběh svědčí o tom, že volný pohyb osob, zboží a služeb není zas takovou novinkou. Budoucí generalissimus se narodil roku 1717 v Livonsku, dnešním Lotyšsku, jež patřilo Švédsku. Chudoba jej předurčila k vojenské službě, zprvu v carské armádě, kde se záhy vyšvihl na hodnost nadporučíka. Po demobilizaci je jeho největším ne-

Ernst Gideon svobodný pán von Laudon, legendární rakouský vojevůdce, postrach Prusů.

výkřik *Himmlaudon!* Pochází od pruských vojáků: *Himmel, Laudon!*, tj. *Nebesa, Laudon!*, používaný ve chvíli, když zděšení zjistili, že proti nim stojí jednotky vedené Ernstem Gideonem von Laudonem. Stejně úspěšně slouží Laudon po smrti Marie Terezie i císaři Josefu II., kterého přežije jen o půl roku. Jako voják se chová i v okamžiku smrti, v červenci 1790 v Novém Jičíně, a když jej chce jeden z členů rodiny povzbudit, odmítne Laudon jeho útěchu slovy: *Ach, nemějte mě za takového slabocha a nedělejte ze mne prostáčka!*

Vichr reforem Josefa II. vnesl do zatuchlých koutů říše novovek a pokrok. Důležité, byť jen formální, jsou i zákazy klekání před císařem a líbání jeho rukou. Reformy ale přinesly i kulturní ztráty a rozvolnění morálky i loajality lidu poddaného. Takže chyby a omyly?! No jistě, však také *Kdo nic nedělá...* Když v únoru 1790 po deseti letech vlády Josef II. umírá, nechá si na sarkofág vytesat slova: *Zde leží Josef II., jenž neuspěl v ničem, co podnikl.* Přes ony chyby a omyly je to ale příliš příkrý epitaf.

Dobové zobrazení legendární příhody, v níž císař Josef II. pomohl v roce 1769 u moravských Slavíkovíc místnímu sedlákovi vyorat brázdu. Přiznejme, skvělý marketingový trik, že?!